

HISTÒRIA DE L'ATENEU ENCICLOPÈDIC POPULAR

►►►

El nou local disposava de "quatre aules per a les distintes classes, sala d'actes, laboratori fotogràfic, laboratori científic, sala de museu, biblioteca, secretaria, sales per a les seccions, petit taller, sala de tertúlies, dispensari, ambulatori mèdic, consultori oftalmològic, bany i cuina". La tasca cultural i social de l'AEP fou intensa i tingué gran repercussió en la vida social i cultural de la Barcelona del primer terç del segle XX. A les seccions que funcionaven habitualment (Excursions i Museu, Sociologia, Estudis Literaris, Belles Arts, Geografia i Història, Arts Industrials, Esperanto, Credo Naturista i Vegetarià, Mutualitat, Ciències, Gimnàs i Esports...), cal afegir l'organització de classes i curssets, lectures recomanades i

poètiques, cicles de conferències, concerts de música clàssica, excursions, viatges marítims, visites comentades a llocs d'interès, sessions d'art dramàtic, participació en campanyes cíviques.

La dictadura de Primo de Rivera comportà una restricció de les activitats de l'AEP. Com assenyala Aisa, "de la prohibició de tota activitat en els primers mesos, a poc a poc, s'anirà retornant a la normalitat, però -naturalment- sense la vitalitat dels primers anys vint. A partir de la primavera de 1924, tornen les classes, els curssets i les activitats de la majoria de seccions". Contràriament, l'arribada de la Segona República suposà el moment de més activitat de l'AEP, que adquirí el solar dels antics magatzems El Siglo, a la Rambla-Pintor For-

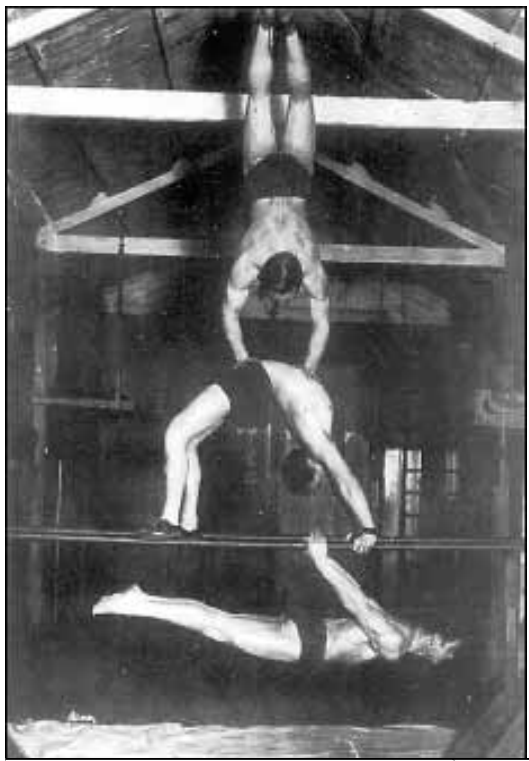
tuny, per construir-hi un nou local més espaiós. L'esclat de la Guerra Civil i la victòria dels franquistes ho impedí. El 26 de gener de 1939, els nacionals ocupaven el local i feien una

**El 26 / 1 / 39,
els nacionals
ocupaven
l'AEP. El seu
patrimoni fou
repartit entre
les institucions
creades pels
vencedors**

foguera al carrer. "L'AEP, com les altres entitats culturals, polítiques i sindicals havien perdut, i damunt la llibertat i la tolerància, els vencedors imposaven l'autoritarisme i el poder absolut". El seu patrimoni fou esbandit i repartit entre les institucions creades o reciclades pels vencedors. Mai fou retornat, ni tan sols després de 1975. Però, sens dubte, "la pèrdua més important fou la del patrimoni humà dispersat entre les presons, l'exili, els cementiris i el silenci. L'AEP [...] detenia el seu camí bruscament per la força de les armes. Amb l'AEP s'acaba una manera de fer i d'entendre la cultura", que consistia "en la mística de la cultura que substituïa la mística de la revolució amb profundes aspiracions renovadores o revolucionàries" (A. Galí).

La primavera de 1980 es reconstituïa l'AEP associat al Centro de Documentación Histórico-Social que venia funcionant des del novembre de 1977. Eren, però, altres moments i altres circumstàncies que donaren pas a un nou AEP, que, sortosament, encara perdura. Ferran Aisa, en una obra excel·lent i exhaustiva, ha recuperat una part essencial de la memòria que la dictadura volgué esborrar per sempre. El seu llibre restableix els ponts generacionals i culturals que mai s'haurien d'haver trencat i restitueix així el deute que teníem pendent amb aquells homes i dones que, amb el seu esforç i la seva obstinació, bastiren els pilars de la cultura popular a casa nostra.

Ferran Aisa, *Una Història de Barcelona. Ateneu Enciclopèdic Popular (1902-1999)*. Virus editorial. Barcelona, 2000.

Secció esportiva de l'Ateneu el 1926

Secció d'excursions de l'AEP, el 1917

►►►

Es tracta, per tant, no de mentalitzar sinó de sensibilitzar, superant de mica en mica els racionalismes i els irracionals, dels que deriven totes les atrocitats i bogeries que ens envaeixen, i així la plenitud sigui un ideal possible i no una utopia.

Doncs bé: en aquest context, moltes vegades tan dramàtic, apareixen aquí i allà manifestacions de defensa de la cultura popular, en el sentit d'aquesta participació de tots, el que implica un enfrontament valent a totes les esferes del poder (a la seva essència...). Un exemple d'això el dona, més enllà de l'anecdòtic, l'Ateneu Enciclopèdic Popular, gairebé centenari, que ara té reflectida la seva història en un llibre, *Una història de Barcelona*, que ha escrit Ferran Aisa. Molt pocs coneixen aquesta història, entre d'altres coses, perquè es va truncar l'any 1939, quan va ser desarticulat, i va perdre el seu lloc al carrer del Carme i va passar un llarg període d'interinitat, en què els germans Ferran i Manel Aisa, especialment, amb d'altres companys, van salvar com van poder el seu arxiu, que reuneix una infinitat de fets històrics, sobretot els viscuts des del 1930 fins al 1939. Aquesta lluita es va matenir després, a partir del 1975, fins aconseguir un nou local, el que ara té al passeig de Sant Joan que, de moment, pot oferir la seva funció de documentació, consultada per molts estu-

dians i estudiosos. És indubtable que ha de i pot aspirar a tenir un nou i definitiu centre on puguin desenvolupar-se totes les activitats pròpies d'un Ateneu. I si resulta interessant la seva història és perquè, com magníficament assenyala el títol d'aquest llibre, no es tracta només de la història d'aquest Ateneu, sinó en realitat d'una història de Barcelona. Totes les ciutats tenen les seves històries. A Barcelona, una que precisament ha estat en primer terme, és la de reivindicar la cultura per a tots, a més de la naturalesa. Tots aquells que llegeixin aquest llibre s'admiraran de la tasca portada a terme al llarg de gairebé cent anys i el gran nombre de personatges de la cultura vinculats a ell, d'una manera o altra. I així, Barcelona, que té una història esplendorosa, sens dubte amb el desenvolupament de la seva burgesia, des de la industrialització fins al predomini de cert progressisme, i on tant protagonisme ha tingut -com correspon a una ciutat com la nostra- la lluita pel poder, compta amb una admirable vitalitat de tots aquells que han dedicat la seva vida a defensar el dret de tots a tot el que implica el concepte de cultura, des de l'ensenyament fins a la literatura. Aquest llibre serà, sens dubte, una contribució al coneixement d'aquest Ateneu i, a la vegada, de molts dels intents que en aquest sentit s'han anat generant al llarg d'aquests anys. Vull dir que el que és important, la categoria, en aquest lli-

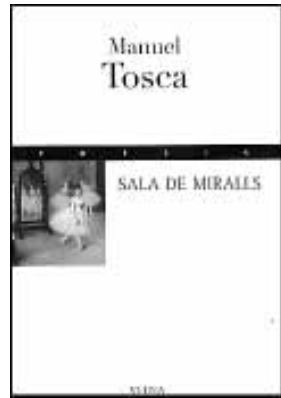
bre no està en la història del seu passat o en la realitat del seu present sinó en les perspectives de futur, i com aquest passat i aquest present poden sensibilitzar molts per seguir, en el grau que es pugui, aquest afany de plenitud. Una altra cosa és el que podem aconseguir. Una altra cosa és que l'espècie sigui capaç d'atènyer la seva possibilitat de plenitud. El que no l'aconseguirà, sens dubte, és seguir sense superar aquesta línia de racionalisme i d'irracionisme, de divisió entre dominants i dominats, embrancats en dominis, fronteres, divisions, privilegis i falsedats, que la lluita pel poder implica. Crec que als que sentim aquest ideal de plenitud, basant-nos en una realitat no mitificada, ens toca seguir lluitant donant tot el que podem del nostre sentit creatiu, de manera que cada vegada siguin més qui així ho vegin, no amb les armes del poder, naturalment, sinó amb la paraula lúcida, valenta i sincera d'alguna cosa que no admet discussió: tots tenim dret a ser protagonistes de la nostra naturalesa i de la nostra cultura, de salvar la nostra identitat conscient i creativa. Encara que seria ingenu pensar que superar tant d'enlluernament com implica el poder no fóra qüestió de molt de temps. Que sigui benvingut, doncs, aquest llibre. Com dic al final d'un poema "¡Endavant la columna poètica! Perquè el món real polític pugui transformar-se en el món real poètic".

L'APARADOR

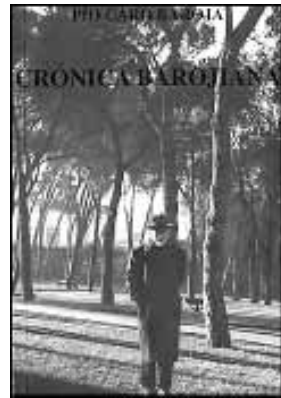
Dante Alighieri, *Infern. Divina Comèdia*. Adaptació de Jordi Carrión. Pròleg de Jordi Caixàs. Col·lecció *Les Eines*. Proa. Barcelona, 2000.

Jordi Carrión ha fet una adaptació en prosa i amb notes que faciliten la comprensió del fragment de l'*Infern* de la *Divina Comèdia*, obra que està considerada com una de les millors de la literatura universal. **R.S.**

Manuel Tosca, *Sala de miralls*. Pròleg de M. Isabel Pijoan. Epíleg de Carles Duarte. Viena. Barcelona, 2000.

Sala de miralls, diu Carles Duarte a l'epíleg de l'obra, "és un itinerari poètic per la vida de Manuel Tosca i pels paisatges que ha conegut i que estima". Poeta i assagista, Tosca és una peça bàsica en la difusió de la cultura catalana al Baix Llobregat. **A.T.**

Pío Caro Baroja, *Crònica Barojiana*. Caro Raggio Editor. Madrid, 2000.

El llibre conté *La soledad de Pío Baroja*, obra publicada a Mèxic el 1953 que l'autor va escriure en un parell de setmanes, i una sèrie d'articles, conferències i escrits que parlen de diferents membres de la família Baroja: Serafin, Pio, Ricardo, Carmen, Julio Caro... **R.S.**